

راهنمای کشوری

مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی

ویرایش سوم

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت بهداشت

مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر

زمستان ۱۳۹۰

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۹-۱۲۱-۲

ISBN: 978-964-519-121-2

نام کتاب:	راهنمای کشوری مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی
تالیف:	دکتر محمدمهدی گویا، دکتر سیدمحسن زهرایی، دکتر پریسا هدایی و فاطمه عبدلی یقینی
ناشر:	اندیشمند
تاریخ و نوبت چاپ:	اول - زمستان ۱۳۹۰
شمارگان:	۶۰۰۰
قیمت:	رایگان

سرشناسه	راهنمای کشوری مراقبت : پیامدهای نامطلوب ایمن سازی/تالیف محمدمهدی گویا[و دیگران].
عنوان و نام پدیدآور	راهنمای کشوری مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی
مشخصات نشر	تهران : اندیشمند، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۱۸۱ص، مصور.
شابک	رایگان : 978-964-519-121-2
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	تالیف محمدمهدی گویا، سیدمحسن زهرایی، پریسا هدایی، فاطمه عبدلی یقینی.
موضوع	مایه کوپی -- عوارض و عواقب
موضوع	مایه کوپی کودکان- واکسن ها
شناسه افزوده	گویا، محمدمهدی، ۱۳۲۶ -
رده بندی کنگره	۱۳۹۰ ر/۲ ۶۳۸ RA
رده بندی دیویی	۶۱۴/۴۷
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۵۵۹۴۰

انتشارات اندیشمند: تهران - خ دانشگاه - خ روانمهر - پلاک ۴۴ - واحد ۲ - صندوق پستی

Email: Andishmandpress@gmail.com ۶۶۹۶۷۲۷۱-۷۲ و ۶۶۹۵۲۶۱۷ تلفن ۱۹۳۹۵-۷۴۵۵

فهرست مطالب

مقدمه	۶
بخش اول	۹
آشنایی با واکسن های عمده مورد استفاده در کشور	۹
توصیه های عمومی در واکسیناسیون	۱۰
۱- بررسی موقعیت های خاص	۱۰
۲- غربالگری در زمان واکسیناسیون	۱۳
۳- اقدامات پس از واکسیناسیون	۱۶
واکسن آنفلوآنزا	۱۸
واکسن اوریون	۲۴
واکسن دifterی	۳۱
واکسن سرخجه	۳۵
واکسن سرخک	۴۲
واکسن سل (BCG)	۵۰
واکسن سیاه سرفه	۶۱
واکسن فلج اطفال	۷۰
واکسن کزاز	۷۷
واکسن متنگو کوک	۸۰
واکسن هاری	۸۴
واکسن هپاتیت ب	۹۲
واکسن هموفیلوس آنفلوآنزا تیپ b	۹۸
بخش دوم	۱۰۳
نظام مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی (AEFI)	۱۰۳
۱. طبقه بندی پیامدهای نامطلوب ایمن سازی (AEFIs)	۱۰۴
۲. تعاریف	۱۱۶
۳. بررسی موارد AEFI	۱۲۸
۴. پاسخ به AEFIs	۱۳۸

فهرست مطالب

۱۴۳	۵.ارزیابی سیستم مراقبت سلامت ایمن سازی.....
۱۵۰	۶.نحوه گزارش دهی در نظام مراقبت AEFI.....
۱۵۳	نحوه تکمیل فرم شماره یک.....
۱۵۷	نحوه تکمیل فرم شماره دو.....
۱۵۸	نحوه تکمیل فرم شماره سه.....
	۷.وظایف کارکنان در نظام مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی بر حسب سطح ارائه دهنده خدمت
۱۷۲	(SOP).....
۱۷۶	الگوریتم واکنش های موضعی شدید.....
۱۷۹	علائم اختصاری.....
۱۸۱	منابع.....

بسمه تعالی

واکسیناسیون کودکان از موثرترین مداخلات بهداشتی انجام شده در جهان برای ارتقاء سلامت جامعه می باشد و این موضوع مورد تأیید همه سازمان های بهداشتی بین المللی جهان از جمله سازمان جهانی بهداشت و یونسف می باشد. برنامه واکسیناسیون جاری کودکان در ایران از ابتدای شروع به کار شبکه های خدمات بهداشتی عمومی در نظام شبکه ادغام شده و با دسترسی به پوشش بالای ۹۸٪ توانسته است موفقیت های بزرگی در زمینه ریشه کنی، حذف و کنترل بیماری های قابل پیشگیری با واکسن را حاصل نماید. یکی از عوامل موفقیت در دستیابی به پوشش های بالای واکسیناسیون، جلب اعتماد عمومی به سلامت و کارایی واکسیناسیون بوده است. واکسن ها هم مانند تمام مواد بیولوژیک دیگر دارای عوارض ناخواسته ای هستند که هر چند عموماً خفیف هستند ولی چنانچه بیش از حد انتظار رخ دهد می توانند موجب نگرانی عمومی شوند، لذا بایستی هر گونه عارضه منتسب به واکسن را بدقت رصد نموده و با بررسی کامل، رابطه علیتی را یافته و در مواردی که مرتبط به واکسن و یا برنامه واکسیناسیون باشد، جهت اصلاح سیستم اقدام نمود. نظام مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی یکی از برنامه هایی است که هدف نهایی آن تضمین کیفیت و سلامت ارائه خدمات ایمن سازی در کشور است و با حفظ اعتماد عمومی، تجربه موفق نزدیک به سه دهه ایمن سازی را تداوم خواهد بخشید. این کتاب راهنما به همت همکاران محترم مرکز مدیریت بیماری های واگیر براساس آخرین مستندات علمی و توصیه های سازمان جهانی بهداشت تدوین شده و در واقع سومین ویرایش راهنمای کشوری مراقبت پیامدهای نامطلوب واکسیناسیون می باشد لذا از معاونین محترم بهداشتی انتظار دارم با برنامه ریزی و برگزاری برنامه های آموزشی متناسب، به انتقال مطالب این راهنما به پزشکان و سایر همکاران مرتبط با برنامه واکسیناسیون همت گمارده و با پایش اجرای دقیق مفاد آن سبب ارتقاء برنامه توسعه ایمن سازی و سلامت جامعه گردند.

دکتر علیرضا مصداقی نیا

معاون بهداشت

مقدمه

هدف ایمن‌سازی، حفاظت فرد و جامعه در برابر بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن است. گرچه واکسن‌های مورد استفاده از نظر میزان اثربخشی، بسیار مورد اطمینان هستند و عوارض جانبی آنها ناچیز است اما به طور کلی هیچ واکسنی عاری از عوارض جانبی نیست. افرادی که واکسن را دریافت می‌کنند ممکن است دچار عوارض جانبی خفیف ناشی از مصرف آن شوند و یا در موارد نادر، با عوارض شدید و حتی تهدیدکننده زندگی، مواجه شوند. این واکنش‌ها در بعضی مواقع حاصل اثبات خود واکسن هستند و در بعضی دیگر به دلیل خطا در نحوه نگهداری و یا تجویز واکسن اتفاق می‌افتد.

به هر حال، علت هرچه باشد، هرگاه واکنش نامطلوبی متعاقب ایمن‌سازی بروز نماید، باعث نگرانی مردم می‌شود تا جایی که ممکن است از نوبت بعدی ایمن‌سازی کودکان خود، صرف نظر کنند. باید در نظر داشت چنانچه کودکان، واکسن‌های خود را به موقع دریافت ننمایند، احتمال ابتلا به بیماری، عدم مصونیت و مرگ و میر در آنها بسیار زیاد خواهد بود. نکته مهم دیگر در رابطه با عدم استقبال از برنامه واکسیناسیون، حتی اگر توسط یک فرد باشد، خطر بروز همه‌گیری بیماری و تهدید برنامه‌های ریشه‌کنی و حذف بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن در کلان است. برای افزایش پذیرش ایمن‌سازی و بالا بردن کیفیت خدمات، باید مراقبت از پیامدهای نامطلوب ایمن‌سازی به عنوان بخشی تلفیقی در برنامه‌های ایمن‌سازی، منظور گردد.

با توجه به کاهش بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن در اثر توسعه برنامه ایمن‌سازی، توجه بیشتری به عوارض واکسن‌ها مبذول می‌شود. مثال مناسب برای این مسئله، فلج اطفال است. وقتی موارد بیماری فلج اطفال در جامعه بالا باشد، عارضه فلج ایجاد شده به وسیله ویروس واکسن که خیلی نادر است مورد توجه قرار نمی‌گیرد، در صورتی که در کشورهایی که مدت‌ها عاری از ویروس وحشی پولیو بوده‌اند، موارد ابتلا به فلج متعاقب واکسن بیشتر جلب نظر می‌کنند.

در اثر افزایش استفاده از واکسن (مثلاً در زمان ایمن سازی همگانی)، نظرات به افزایش واکنش نسبت به واکسن ها و واکنش های همزمان معطوف می شود. خطاهای برنامه نیز ممکن است افزایش یابد. گزارش دهی و بررسی موارد عوارض متناسب به واکسن می تواند به منظور شناسایی و تصحیح خطاهای برنامه و تشخیص وقایع همزمان از عوارض واقعی نامطلوب مربوط به واکسن، مورد استفاده قرار گیرد.

مراقبت عوارض نامطلوب پس از ایمن سازی به مفهوم پایش سلامت ایمن سازی است و به اعتبار برنامه ایمن سازی، کمک می کند. با اجرای این برنامه، پیامدهای نامطلوب ایمن سازی به خوبی ثبت و گزارش و متعاقب آن مدیریت شده و از انجام اقدام نامناسب در مورد گزارشات دریافتی که می توانند موجب تشنج در جامعه شوند جلوگیری می نماید. اولین راهنمای کشوری نظام مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمن سازی در سال ۱۳۷۷ تدوین گردید و در سال ۱۳۸۳ دومین ویرایش آن منتشر گردید. در این ویرایش تلاش شده است که جهت آشنایی بیشتر خوانندگان کتاب، با استفاده از منابع معتبر بین المللی، بخشی به خصوصیات و عوارض مربوط به کلیه واکسن های مورد استفاده در نظام سلامت کشور تخصیص یابد و در بخش دوم با استفاده از منابع سازمان جهانی بهداشت، مستندات و تجربیات کشورهای دیگر و همچنین مستندات Brighthon Collaboration، راهنمای نظام مراقبت کشوری برای همکاران شاغل در نظام شبکه خدمات بهداشتی درمانی کشور به تفصیل تبیین گردد. در ضمن از آنجا که کشور ما عضوی از شبکه جهانی مراقبت عوارض واکسن ها در زمان پس از عرضه (Post Moarketing Surveillance Network for newly prequalified vaccines) می باشد فرم های نظام مراقبت به نحوی بازنگری شده است تا بتوانند داده های مربوط به آن را نیز فراهم نمایند.

دکتر محمد مهدی گویا

رئیس مرکز مدیریت بیماری های واگیر